

VIOLA

NÉMETH ISTVÁN

Hány virágot ismerünk? Nemcsak látásból, nevük alapján is. Keveset. Elsőnek a rózsza neve jut eszembe (lánynév is), s ahogy ezt leírom, hogy lánynév, rögtön a viola jut eszembe, az a virág, amely szintén lánynév is (és még hány és hány virág lánynevünk van!), a viola, az első virág, amelyet megismertem. Persze nem mernék rá megesküdni, de így maradt meg az emlékezetemben. Falusi parasztvirágnak számított. Ott mentem vagy még csak tipegtem el mellette, ezzel szegték be a kicsi virágoskerteket. violával. Nóta is volt róla: Fehér violának eltörött a szára... Nem is nóta volt ez, hanem ének. Nótázni, dalolni a férfiak szoktak, a nők énekeltek. Valahogy mindig a templomi ének hangján, azoknak az áhítatával. Ez is lerakódott emlék bennem, pedig bizonyára hallhattam nők ajkáról pajzán dalokat is, amelyek semmiképpen se nevezhetők áhítattal teli, tiszta templomi énekeknek. Szagos mise, jut eszembe a nőkről, az énekről, a virágillatról... A viola alighanem anyám kedvenc virága lehetett. Nem volt igazi virágoskertünk. Volt valami a gang előtt, a gang hosszában, de emlékeim cserepeiből se tudnám már fölépíteni... igazi virágoskertje öregapámnak volt, apai nagyapámnak, s ez valóban az ő virágoskertje volt, nem a feleségéé, öreganyámé. Természetesnek vettem, hogy náluk ez így van, pedig a legtöbb helyen a faluban a virágoskert az asszonyok műve és gondja volt. Öregapámnak nemcsak a gang hosszában volt elkerített virágoskertje (a két végében egy-egy orgonafával), hanem a veteményes- és szőlőskert elülső része, a méhkaptárak eleje is mind virágokkal volt beültetve. Itt állt egy hólabdafa. Itt sorakoztak a rózsafák, igen, rózsafák, nem rózsabokrok. Itt nyíltak azok a csodálatos, égőpiros, sárga meg cirmos tulipánok. Már halála után tudtam meg, hogyan

és ki szeretettette meg vele a virágokat. Aki a méheket is, a keresztomája. Ezt a topa lábú, topa kezű, állandóan pipázó kicsi embert jómagam is keresztapának szólítottam, pedig nem engem, hanem apámat és a testvéreit tartotta keresztvíz alá; és valószínűleg nem is ő maga, hanem ahogy lenni szokott, a felesége. Egyszer féreg esett egy almafánkba, ez a folyton pipázgató ember tömkölte be az almafa törzsén ejtett sebhelyet pipamocscokkal, elbűvölve álltam mellette, míg a pipaszurkálójával, miegyébbel egy álló óra hosszát jóízűen pepecselve tömkölte a pipamocskot az almafa sebébe. (A seb be is hegedt, s a féreg elpusztult a fában.) Ez az áldott emlékü, topa lábú keresztapánk (a lábafeje helyén két bunkó volt, bunkószerű cipőbe rejtve) kedveltette meg a duhajkodásra hajlamos öregapámmal a méheket és virágokat, épp azzal a rejtett szándékkal, hogy a „bogarak” meg a virágok hátha megszelídítik a keresztomáját. Csodák csodájára meg is szelídítették. Én már ezt a szelíd lelkületű öregapámat ismertem a méhkaptáraival és a virágaival. (Ha tehetősebb lett volna, most talán egy botanikuskert őrizné az emlékét szülőfalumban. Mert annyira becsavarodott a virágaival és dísznövényeivel, hogy a „világjárókkal” különleges virágmagokat, virágtöveket hoztatott, s ezt akkora szenvedéllyel csinálta, hogy botanikuskeretet alapít, ha nem parasztnak, hanem grófnak születik.) Hány virágnevet ismerünk? A rózsáé jutott elsőnek eszembe, pedig én ezt a virágot sohasem szerettem. A rózsza illata mindig azt a gyerekkori iszonyatot ébreszti bennem, amikor még fojtogatóan féltem a haláltól, a halottól, a ravataltól, a koporsótól, a gyászkokcától, a temetőtől. A halottak ravatalát rózsákkal halmozták el, és ebbe a nehéz rózsasálatba talán a halott, a hulla szaga is elkeveredett. A viola nem érintkezett a halállal, ott nyílt a virágoskertekben, egészen közel kellett hozzá hajolni, le kellett szinte hasalni a földre, hogy az illatát vegyem. A hólabda egyszerűen elbűvölt. Elég ritka virágnak számított gyerekkoromban, nem is láttam másutt, csak öregapám kertjében. Talán a jácinttal kellett volna kezdenem. Ez húsvét táján nyit, locsolkodási ajándékként tűzték a kabátunk hajtókájára. Nem erre voltunk büszkéek, és nem a piros tojásra, annak örültünk, ha pénzt nyomnak a markunkba, akkor még ezért jártunk locsolkodni. A jácintról a jázmin jut eszembe, az iskolaudvarban volt egy nagy jázminbokor, pontosabban az iskola kertjében, a bokor áthajolt a kerítésen, s virágzásában nem maga a virág és a bódító illat bűvölt el, hanem a lepkék a jázminbokron: a fehér szárnyú lepkék szinte megduplázták, megháromszorozták a bokron a virágokat. Az akácfa virágát, a „bagrenát” a méhek lepték el, érdekes, hogy ezt, akárcsak az almafa

vagy a meggyfa virágát, nem tartottam virágnak, ugyancsak a hársét se, miként a mák virágát se; virágnak csak az számított, amit a kis virágoskertekben neveltek az asszonyok, vagy rossz, lukas, kimustrált fazekakban, lábasokban az öregasszonyok. Ezekben leginkább muskátlit neveltek, ha levelet szakajtok róla, mielőtt eldobnám, mindig megszagolom. Mintha ösztönösen ellenőriznék valamit: azonos vagy még önmagaddal? Még a babérfa levelével vagyok így. De hol van még a babérfa! A mezőre se jutottam ki, az országút szélére, ahol a szarkalábat ismerem majd meg, a pipacsot meg a búzavirágot és a tarlóvirágot „a tisztessüvet”, és majd, jóval később, a búza virágzását, s a kender virágzását is. S míg ezeket sorolom, szinte már a kezdet óta, attól kezdve, hogy a rózsza nevét leírtam, állandóan itt várakozik bennem, szótlanul, türelmesen, de valami szomorú szemrehányással, mint valami elfelejtett, halott rokon, az estike, amely mindig csak az illatával volt jelen, nappal elrejtőzött, szinte észrevétlenné vált, annyira igénytelen. És ha már az estikét megemlítem, sárga kis kezét nyújtja a pitypang is, a gyermekláncfű, amit kutyatejnek ismertem meg, amikor még nem sokat törődtem a virágokkal, sőt egyáltalán nem törődtem velük. Vannak, nyílnak, elvirágoznak, s nincsenek többé. Némelyikre, mint a hólabdára, tulipánra, orgonavirágra, néha rácsodálkoztam, talán gyönyörködtem is bennünk, nevüket a kenyér, a víz, a levegő nevével együtt tanulhattam meg, gyerekkoromnak is a hajnalán, nem úgy mint, teszem azt, a begóniáét, az orchideáét vagy éppenséggel a bougainvilleát, amelynek a nevét már meg akartam tanulni, mint annyi más virágnevet, szép magyar virágnevet, anyanyelvem szép szavait, amelyeket mind a mai napig rest voltam beszajkózni. Ezek a virágnevek — ők vannak többen — ma is fehér foltjai... minnek is? Ismeretemnek, tudásomnak? Az, hogy a viola nevét tudom, s ahogy tudom, több a pusztá ismeretnél, a tudásnál is több. Hány virágot, virágnevet ismerünk? Ott nyílnak a lábunk előtt, sőt a szemünk előtt egy életen át; nyílik majd a sírunkon is, ha lesz egyáltalán sírhantunk. Ha nem körmöske, hát kakukkfű. S ha nevét mindnek nem is, mert nem lehet, de a virágok — akárcsak a fák — „kimondhatatlan tetteit” meg kell tanulni. Miként öregapám megtanulhatta rózsafái közt.